

Vitenskapelig navn: ***Hippuris lanceolata*** Retz.

Norsk navn: **Brakkhesterumpe**

Familie: Plantaginaceae – Kjempefamilien

Artsbeskrivelse

Brakkhesterumpe *Hippuris lanceolata* er en flerårig langskuddplante (elodeide), som i vann kan opp-
tre med både undervannsskudd og overvannsskudd på samme plante. I våtmarksområder eller helt
grunt vann har planten som regelen bare overvannsskudd og opptrer dermed som heløfytt (sump-
plante) (figur 1).

Den opprette stengelen er ugreinet, tjukke og hul, og fargen kan variere noe, fra lys grønn til noe rød-
aktig. Fargen er muligens avhengig av saltholdigheten på lokaliteten. Både undervannsblad og over-
vannsblad er kransstilte (figur 2). Antall blad i kransene kan variere en del, fra 4 til 9, men de fleste
skuddene har 6-7 blader (figur 3). Avstanden mellom bladkransene er ofte kortere enn bladlengden.
Jordstenglene er tynne, hule og lyse.

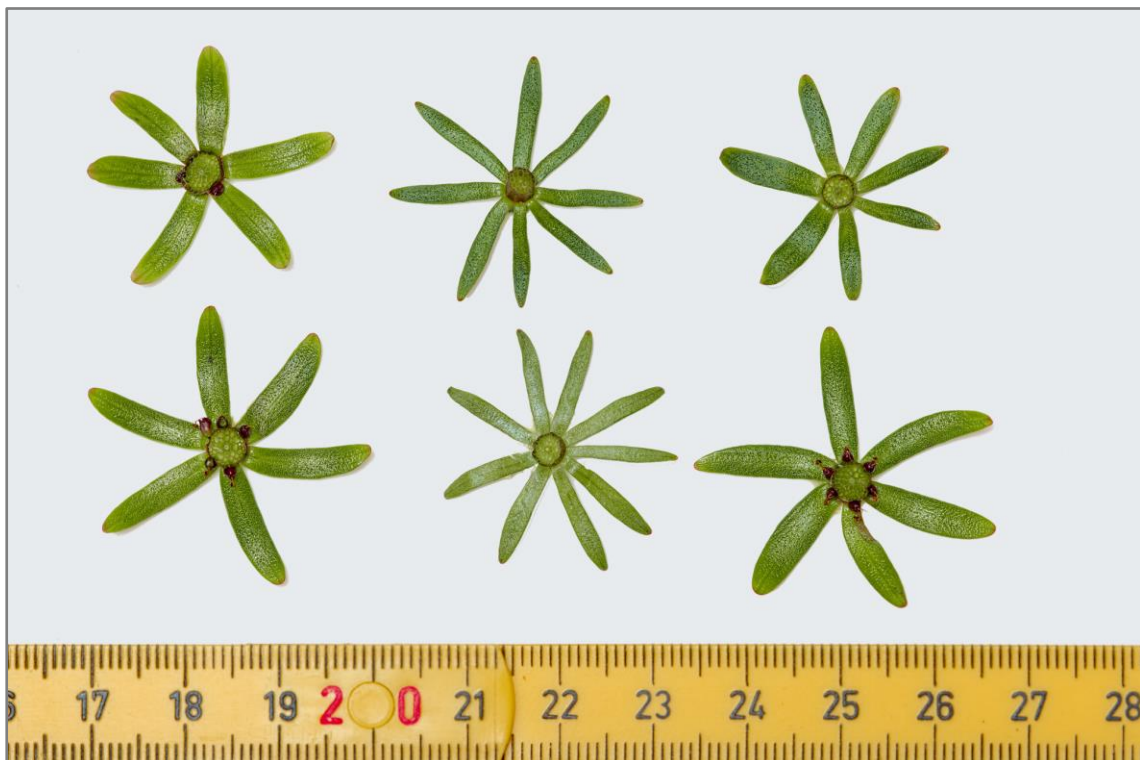

Figur 1. Brakkhesterumpe kan danne svært tettvokste kolonier. Nesseby, Finnmark. Foto: ©Birna Rørslett.

Overvannsbladene er smalt lansettformete eller bredt linjeformete og noe tilspisset. De er bredest
på midten eller i nedre del. Undervannsbladene er lengre enn overvannsbladene, slappere, tynnere,
og ofte vridde (figur 4). De faller sammen når de tas opp av vannet.

Figur 2. Nærbilde av luftskuddene av brakkhesterumpe. Typisk utseende med 6-7 nokså smale, stive blad i hver krans. Nesseby, Finnmark. Foto: ©Birna Rørslett.

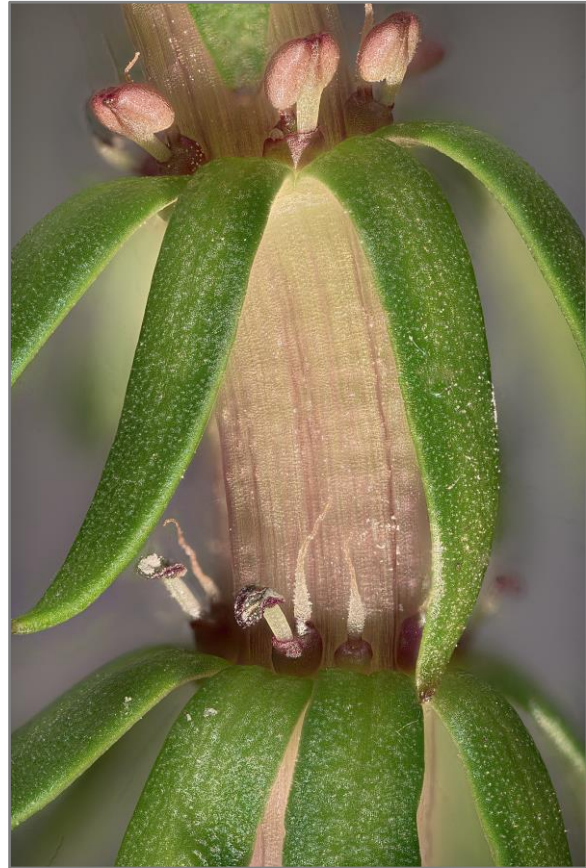

Figur 3. Bladformen hos brakkhesterumpe varierer en god del, på samme måte som antallet blad i hver krans. Midtre bladkrans på 6 tilfeldig valgte skudd. Nesseby, Finnmark. Foto: ©Birna Rørslett.

De tokjønnete blomstene er røde og uanselige og sitter i bladhjørnene på overvannsskuddene (figur 5). De har én støvbærer og ett fruktblad.

Figur 4. Undervannsskuddene har mye tynnere blad enn vi ser hos luftskuddene. Det er 4-8 blad i hver krans og bladene er ofte vridde eller bøyd. Nesseby, Finnmark. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 5. De enkle blomstene av brakkhesterumpe sitter ved basis av hvert blad i kransen. Støvbærerne er korte hos denne arten. 5X forstørret. Nesseby, Finnmark. Foto: ©Birna Rørslett.

Økologi

Brakkhesterumpe er knyttet til grunne brakkevannsdammer og mindre sjøer med tydelig brakkevannspåvirkning (Lid og Lid 2005). Lokalitetene har ofte et yrende fugleliv og vannmassene kan være sterkt eutrofierte fra fuglemøkk. Plantene blir aktivt beitet ned av større fugler (gjess etc.). Fuglene roter også opp jordstenglene fra sedimentet og spiser dem (egne obs. 2019).

Koloniene finnes stort sett på finkornete sedimenter, mer sjelden på sandig underlag. Noen få funn er gjort i tidevannssonen innerst i fjordarmer på mer grovsteinet bunn (egne obs. 2019).

Brakkhesterumpe inngår i vegetasjonstypen havgras/tjønnaks-undervannsenseng, hesterumpe-utforming (Fremstad 1997), som er vurdert som en sårbar vegetasjonstype (Fremstad og Moen 2001).

Utbredelse

Brakkhesterumpe har en boreal til nordlig sirkumpolær utbredelse (Europa, Asia, Nord-Amerika, Grønland), og er eneste hesterumpe-art på Bjørnøya, Grønland og på de kanadiske arktiske øyer.

Utbredelsen er imidlertid dårlig kjent på grunn av sammenblanding med korshesterumpe *H. tetraphylla* (Elven m.fl. 2013).

I fastlands-Norge har brakkhesterumpe en nord-østlig utbredelse og er kjent fra 5 kommuner i Øst-Finnmark. Den sørligste lokaliteten på kartet (figur 6), registrert i 1883 og betegnet lesjavri?, er sannsynligvis ikke riktig (se omtale i Elven m.fl. (2013). Vannvegetasjonen i lesjavri ble også undersøkt i 2017 uten at arten ble registrert (Lyche-Solheim m.fl. 2018). I tillegg til Finnmark-lokalitetene er det mulig at arten kan finnes i brakkvannssjøen Reisvatn i Troms (se Elven m.fl. 2013).

Synonym

Hippuris x lanceolata (*H. tetraphylla* x *vulgaris*).

Brakkhesterumpe har tidligere vært antatt å være en hybrid mellom hesterumpe *Hippuris vulgaris* og korshesterumpe *H. tetraphylla*. I utseende står den da også i en intermediær stilling mellom disse to hva mange vegetative karakterer angår. Ifølge Elven m.fl. (2012) har den fullt fertilt pollen og frukt og må derfor anses som en selvstendig art. Dessuten forekommer den langt utenfor utbredelsen til de to andre artene i slekta.

Figur 6. Utbredelse av brakkhesterumpe i Norge (artskart.no, hentet 9. mars 2020). Den sørligste forekomsten i Finnmark er sannsynligvis feil (se teksten).

Rødlistestatus

Brakkhesterumpe *Hippuris lanceolata* er vurdert som sårbar (VU) på grunn av begrenset og fragmentert utbredelse og pågående nedgang (Solstad m.fl. 2021a). Arten er ganske vanlig på Svalbard og har ingen negative påvirkninger. Den er derfor vurdert som livskraftig (LC) på Svalbard (Solstad m.fl. 2021b).

Hovedkjennetegn

- ugreinet, tynn og hul stengel
- smalt lansettformete eller bredt linjeformete og noe butte blad
- som regel 6(-7) blad i hver krans
- avstandene mellom kranse kan være kortere enn bladene
- stengelen er lys grønn eller noe rødaktig
- røde og uanselige blomster i bladhjørnene på overvannsskuddene

Forvekslingsarter

Overvannsskuddene av brakkvannshesterumpe *Hippuris lanceolata* kan ikke forveksles med andre arter enn de øvrige *Hippuris*-artene; hesterumpe *H. vulgaris* og korshesterumpe *H. tetraphylla*. Oftest likner den mer på korshesterumpe enn hesterumpe (figur 7).

Brakkhesterumpe er i utseende intermediær mellom hesterumpe og korshesterumpe, og skiller fra korshesterumpe og hesterumpe på bladformen og antall blad i kranse (se figur i faktaarket om *Hippuris vulgaris*). Brakkhesterumpe har 6-7 smalt lansettformede eller linjeformede blad, mens

korshesterumpe ofte bare har 4-5 avlange eller noe spatelformete blad i hver krans og hesterumpe har 8-12

linjeformete blad i krans (noe færre i brakkvann) (Lid og Lid 2005). Brakkhesterumpe har grønn eller noe rødlig farge på stilken mens hesterumpe har grønn stilk og korshesterumpe rød (Ericsson og Bader 1999). Både korshesterumpe og brakkhesterumpe varierer imidlertid en god del i utseende og kan være vanskelig å skille (Ericsson & Bader 1999).

Brakkhesterumpe er ofte grovere i stengel og blad enn korshesterumpe, og det er gjennomgående flere blad i hver bladkrans (typisk 6-7 mot 4-5). Forskjell i stengelavsnittenes lengde er ikke en pålitelig skillekarakter.

Figur 7. Korshesterumpe *Hippuris tetraphylla* til venstre og brakkhesterumpe *H. lanceolata* til høyre. Begge artene er samlet i Nesseby, Finnmark. Foto: ©Birna Rørslett.

Referanser

Elven, R., Fremstad, E., Pedersen, O. 2013. Distribution maps of Norwegian vascular plants. IV. The eastern and northeastern elements. Akademika Publishing, Trondheim. 489 pp.

Elven, R., Murray, D.F., Solstad, H. 2012. Hippuris (Plantaginaceae). Flora of North America, Provisional Publication. Flora of North America Association. <http://floranorthamerica.org/files/> (view 02.12.2019)

Ericsson, S. & Bader, P. 1999: Ishavshästs vans Hippuris tetraphylla åter i Sveriges flora. *Svensk Botanisk Tidskrift* 93: 233–247.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA temahefte 12: 1-279.

Fremstad, E., Moen, A. (red.) 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. NTNU Vitenskapsmuseet. Rapport botanisk serie 2001-4.

Den virtuelle floran. <http://linnaeus.nrm.se/>

Lid, J. & Lid, D.T. 2005. Norsk flora. Det Norske Samlaget. 6. utg. ved Reidar Elven.

Lyche Solheim, A., Schartau, A.K., Bongard, T., Bækkeli, K.A.E., Dokk, J.G., Edvardsen H., Fosholt Moe, T., Gjelland, K.Ø., Hobæk, A., Håvardstun, J., Jensen, T.C., Mjelde, M., Persson, J., Sandlund, O.T., Skjelbred, B., Walseng, B. 2018. ØKOSTOR 2017: Basisovervåking av store innsjøer. Utprøving av metodikk for overvåking og klassifisering av økologisk tilstand i henhold til vannforskriften. Miljøovervåking M-1086-2018. Miljødirektoratet. NIVA-rapport 7287-2018.

Solstad H, Elven R, Arnesen G, Eidesen PB, Gaarder G, Hegre H, Høitomt T, Mjelde M og Pedersen O (24.11.2021a). Karplanter: Vurdering av brakkhesterumpe *Hippuris lanceolata* for Norge. Norsk rødliste for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/20441>.

Solstad H, Elven R, Arnesen G, Eidesen PB, Gaarder G, Hegre H, Høitomt T, Mjelde M og Pedersen O (24.11.2021b). Karplanter: Vurdering av brakkhesterumpe *Hippuris lanceolata* for Svalbard. Norsk rødliste for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/20442>